

Ольга Галюка

ORCID iD 0000-0001-6257-6118

аспірант кафедри початкової та дошкільної освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000 Львів, Україна,
galucka8olya@gmail.com

СОЦІАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА: СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ

У статті здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз поняття «соціальна мобільність». Узагальнено основні підходи щодо трактування змісту соціальної мобільності: філософський, соціологічний, психологічний, педагогічний. Виділено та охарактеризовано функції соціальної мобільності: пізнавальну, професійно-організаційну, особистісну, мотиваційну. Запропоновано характеристику таких різновидів мобільності, як «соціальна», «вертикальна», «горизонтальна» тощо. З'ясовано зміст понять «педагогічна мобільність», «професійна мобільність», означено характерні ознаки цих дефініцій та виокремлено шляхи їх формування у педагогів. Схарактеризовано показники сформованості готовності до професійної мобільності педагога.

Ключові слова: мобільність; педагогічна мобільність; педагог; професійна мобільність; соціальна мобільність.

<https://doi.org/10.28925/2078-1687.2019.1-2.2936>

Вступ. Модернізація у сфері освіти, яка пов'язана з формуванням людини нової генерації, ставить особливі вимоги до вчителів, адже саме педагоги більшою мірою причетні до процесу становлення майбутнього нації. Відомо, що кращих успіхів досягає той, хто здатен приймати рішення, впевнено йти до мети і відповідати за результати власних дій. У цьому контексті набуває необхідності посилення уваги до освітнього процесу у вищій школі, переорієнтації його змісту на підготовку компетентно-мобільних учителів, здатних до розвитку та самовдосконалення.

Інтерес науковців до проблеми мобільності як однієї з характеристик процесів соціального функціонування людини в сучасному світі, соціальних груп, спільнот, особистісного розвитку та людства в цілому, в останні роки стрімко зріс. Свідченням цього є праці філософів, соціологів, економістів, психологів, педагогів, представників інших наук і пояснюється це збільшенням тенденцій інтенсивності процесів мобільності та посиленням їх значимості в житті суспільства. Будь-який аспект чи тенденція сучасного суспільного розвитку, технологій, а також освіти, більшою чи меншою мірою спонукає науковців акцентувати увагу

на проблемі мобільності сучасного педагога у контексті його професіоналізації.

Аналіз праць представників української та зарубіжної науково-педагогічної школи засвідчує, що проблема соціальної мобільності, актуальність якої зумовлена соціально-економічними умовами, має складний міждисциплінарний характер. Підходи до розуміння поняття «мобільності» склалися у філософській, педагогічній, психологічній, соціологічній науковій думці та представлено з різних аспектів. Так, на сучасному етапі проблема соціальної мобільності особистості у педагогічних контекстах знайшла своє відображення у наукових працях Г. Бойко, І. Герасимової, Ю. Клименка, О. Кухтеріної, Г. Меденкової, Л. Меркулової, Р. Пріми, Є. Рапацевич, Ю. Сачук, М. Стрюка, Л. Сушенцевої, Л. Фамілярської та ін.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз поняття «соціальна мобільність», узагальнити основні підходи щодо трактування змісту соціальної мобільності, виділити та охарактеризувати функції соціальної мобільності.

Поняття «соціальна мобільність». Розуміння й трактування поняття «соціальна мобільність» передбачає здійснення ретроспективного аналізу наукових праць через

призму історичних етапів виникнення, становлення та розвитку предмету дослідження.

У словниках іншомовних слів дефініції «мобільність», «мобільний» (від лат. *mobilis* – рухомий) визначаються як «рухливий, здатний швидко щось виконувати; енергійний, діяльний» (Словник іншомовних слів, 2000, с. 364; с. 511).

Кембриджський словник трактує «мобільність» як «здатність вільно пересуватися або легко переміщатися»; «переміщати або транспортувати щось з одного місця в інше або використовувати щось з іншою метою»; в економіці – «той факт, що комусь легко змінити свою ситуацію, наприклад, виконуючи різні роботи, ставши частиною іншого соціального класу, або перейшовши в інше місце» (Cambridge dictionary).

Можемо стверджувати, що мобільність – це, насамперед, здатність особистості легко змінювати діяльність, швидко пристосовуватись до умов її, при цьому, підвищувати рівень продуктивності праці.

Підходи щодо трактування змісту соціальної мобільності. Варто зазначити, що проблема мобільності, зокрема соціальної, є базовою категорією, складною між-дисциплінарною одиницею, яка описує процес становлення конкурентоспроможного фахівця у різних галузях наукових знань.

Аналіз наукових джерел показав, що сучасні дослідники (Ю. Сачук, 2015; Л. Фамілярська, 2016) виокремлюють філософський, соціологічний, психологічний і педагогічний підходи щодо трактування й пояснення змісту поняття «мобільність».

Детальніше проаналізуємо зміст поняття «соціальна мобільність» крізь призму кожного з підходів.

Німецький філософ і соціолог Г. Зіммель (1858–1918) у праці «Соціологія простору» вперше описав мобільність, назвавши її «рухом». Вчений розглядав життя як «порив, чисту і безформну вітальність, що реалізується в самообмеженні шляхом форм, що вона сама створює». Іншими словами, низка перешкод, які заважають повноцінно функціонувати, які треба долати, переходячи з однієї сходинки на іншу. На вітальному рівні ця форма й межа – смерть, яка «не приходить ззовні, життя несе її в собі» (Філософський енциклопедичний словник, 2002, с. 277).

Можемо стверджувати, що наявне

протистояння і є описаним рухом, тобто мобільністю, адже перебороти зміни можна лише пристосувавшись до них. Розуміння Зіммеля зводились до ототожнення понять «рух» – «мобільність» – «адаптивність», яку, вважаємо, варто розглядати як трансформацію єдиної дефініції.

Ю. Сачук виділяє два головних напрями західної філософської думки щодо мобільності: мобілістичний та тоталістичний. Мобілістичною традицією у філософії займається нетократія, тобто нова форма управління суспільством, в межах якої основною цінністю є не матеріальні багатства (гроші, нерухомість тощо), а інформація. Ю. Сачук (2015) трактує мобілістичну традицію як «альтернативне вчення, що характеризує спосіб мислення та сприйняття еліти інформаційної епохи». Ця теорія характеризується прагненням до всезагальної відкритості. Кожен суб'єкт намагається пристосуватись до реалій навколишнього світу, змиритись з умовами буття, використати їх як спрямування для покращення нав'язаних життям обставин. Спираючись на дослідження Ю. Сачук, відзначимо, що мобільність у контексті філософії означає рівень свободи, в якому відкидається утопія, натомість пропонуються обмежені, але реальні, можливості індивіда, які він може втілити у будь-який, зручний йому час (с. 32).

Дослідження Г. Зіммеля (Філософський енциклопедичний словник, 2002), З. Баумана (2004), Дж. Уррі (2002) та ін. показують, що просторове розташування і переміщення у фізичному просторі мають велике значення для формування соціальних відносин. Можливість людини вільно переміщатися в просторі становить одну з базових потреб, від задоволення якої пов'язаний соціальний статус. Свобода вільної зміни географічного місця знаходження, в першу чергу з метою вирішення економічних проблем, а також поліпшення політичного і культурного становища, є високою соціальною цінністю. Якщо змінюється географічна позиція людини в місті, країні чи континенті, безперечно, стає мінливою й соціальна. Довготривале проживання індивіда на певній території формує його особисте зовнішнє і внутрішнє середовище активності й продуктивності – соціальний статус, коло спілкування, прагматичні чи безкорисливі інтереси. Зміна такого середовища змушує шукати або будувати нові шляхи виживання,

адаптації та зміцнення нової соціальної ролі в уже новому соціумі.

Соціологічний підхід щодо трактування та пояснення змісту поняття «мобільність» отримав віддзеркалення в дослідженнях американського соціолога і культуролога П. Сорокіна, якого вважають основоположником теорії соціальної мобільності. У книзі «Людина. Цивілізація. Суспільство» автор присвячує цілий розділ обґрунтуванню явища соціальної мобільності. Зазначимо, що П. Сорокін у своїй праці часто вживає термін «переміщення» для позначення поняття «мобільності», тобто вважає ці терміни синонімами. Під «соціальною мобільністю» учений розуміє «будь-який перехід індивіда або соціального об'єкта з однієї соціальної позиції у соціальному просторі в іншу» (Сорокін, 1992, с. 231).

Соціолог доводить, що «суб'єкт може здійснювати переміщення як у межах геометричного, так і соціального простору, а тому існують дві основні форми соціальної мобільності – горизонтальна і вертикальна» (Сорокін, 1992, с. 233). Під горизонтальною соціальною мобільністю П. Сорокін має на увазі «перехід індивіда (соціального об'єкта) з однієї соціальної групи в іншу, розташовану на тому самому рівні» (наприклад, з одного громадянства в інше, з однієї родини в іншу, з однієї організації в іншу тощо). Під вертикальною соціальною мобільністю соціолог розуміє «відносини, що виникають при переміщенні індивіда (соціального суб'єкта) з одного соціального прошарку в інший» (Сорокін, 1992, с. 234).

Таким чином, розглядаючи соціальну мобільність, П. Сорокін тлумачить це поняття як рух індивіда по соціальній драбині. Отже, мобільність у соціології виступає і як процес, і як особистісна характеристика, що є обов'язковою умовою соціальної адаптації, соціальних перетворень та особистісного розвитку суб'єкта діяльності.

Згідно з Н. Коваліско (2015), поняття «соціальна мобільність» і «соціальний ліфт» – тотожні. Дослідниця розглядає цю дефініцію як «кровоносну систему сучасного суспільства, за допомогою якої його члени переміщуються з однієї соціальної групи (стану, класу) в іншу». Без ефективного соціального ліфта, без чіткої системи стимулів, що заохочують позитивну, відповідальну поведінку й карають за антисоціальні вияви, неможливо ні збудувати сучасне суспільство, ні запустити механізми економічного зростання (с. 79).

Спираючись на теоретичні положення філософського та соціологічного підходів, можемо підсумувати, що соціальна мобільність як процес, у глобальних масштабах, слугує джерелом позитивних змін політико-економічного життя країни, дозволяє ініціювати окремих індивідів та народ загалом покращувати умови й збільшувати діапазон функціонування.

На психологічному рівні проблема формування соціальної мобільності прямо пропорційно залежить від особистісних детермінантів індивіда. Ю. Сачук (2015), розглядає цей феномен як «механізм соціальної адаптації, що дає змогу людині управляти ресурсами суб'єктності й професійної поведінки», а також зосереджує увагу на особистісні якості та риси, що формують здатність та готовність до соціально-професійної мобільності, зокрема «ініціативність, соціальну та професійну активність, здатність ризикувати, самоорганізованість, самостійність, вольовий самоконтроль, наполегливість, самостійність у прийнятті рішень, рішучість у визначенні основних питань побутового життя і професійної сфери діяльності, впевненість» (с. 23).

Л. Сушенцева (2010) стверджує, що загальні властивості людської особистості ґрунтуються на соціальній пам'яті й впливають на мобільність опосередковано через її індивідуальні властивості. При цьому «загальні властивості є ґрунтом для розвитку індивідуальних властивостей», тобто спадковість традиційно створює умови для мобільності особистості. Відомо, що кожен сам прокладає собі шлях через сукупність різних перешкод і обставин. Особистість, яка усвідомила свій шлях, вибудовує «основну лінію життя», що являє собою єдність мотивів і кінцевої мети особистості. Ця «генеральна лінія» є динамічною і може змінюватися в залежності від обставин та трансформаційних процесів у самій особистості. Ситуація вибору на життєвому шляху людини є тим вузловим моментом, коли проявляється мобільність (с. 181).

У контексті нашого дослідження можемо вважати, що психологічний підхід трактування мобільності загалом тісно пов'язаний з формуванням, зокрема, професійної мобільності.

Так, Л. Сушенцева (2008) вважає, що «професійна мобільність кваліфікованого працівника поєднує сформовану внутрішню

потребу у професійній мобільності», що проявляється в продуктивності, забезпечує самовизначення, самореалізацію в житті, «самоусвідомлення особистістю готовності до професійної мобільності», прагнення особистості змінити не тільки себе, а й професійне поле та життєве середовище (с. 10).

З точки зору З. Курлянд (2012), існує підхід до розгляду професійної мобільності, за яким вона є формою соціальної мобільності. Професійну мобільність дослідниця розглядає як «переміщення трудової позиції або ролі робітника», зумовлену зміною місця роботи чи професії. З. Курлянд (2012) аналізує об'єктивний, суб'єктивний та характерологічний аспекти професійної мобільності. Об'єктивний аспект охоплює науково-технічні й соціально-економічні передумови, а також сам процес зміни професії. Це означає, що в середовищі життєдіяльності індивіда чи соціуму має існувати певна мотивація, стимул, заради досягнення мети – переміщення. Якщо на початку 90-х рр. головним чинником, що стимулював професійну мобільність, були чинники ринкових відносин, то зараз можемо вважати, що інформаційні технології, Інтернет, web-дизайн, web-програмування і тощо прискорюють процес виникнення нових професій і потребують перекваліфікації працівників.

Суб'єктивний аспект передбачає зміну інтересів працівника та сам факт прийняття рішення про зміну місця роботи або спеціальності. Мова йде про наявність в особистості рис характеру та якостей, які сприяють успішному вибору майбутньої професії чи допомагають відповідально підходити до вирішення чи не найголовнішої життєвої проблеми. Чим сильніше виражені ініціативність, самостійність, вмотивованість, цілеспрямованість тощо, тим більше шансів в індивіда реалізувати себе у бажаній професії.

Характерологічний аспект передбачає, що важливою є схильність людини до зміни предметної діяльності. За словами Г. Захарчин та С. Гладун (2017), цей аспект відображає не тільки природну гнучкість, психологічну здатність і готовність людини до змін, а й саме бажання цих змін (с. 53).

Щоб охарактеризувати соціальну мобільність у контексті педагогічного підходу, скористаємось визначенням Н. Брижак (2016):

«Мобільність у педагогічній сфері – це особлива якість особистості, що формується в процесі навчання і виховання та має найважливіший вплив на професіоналізм майбутнього фахівця». Дослідниця розглядає мобільність як одну з найсуттєвіших професійних рис учителя. За словами авторки, професійна мобільність проявляється у «творчому характері діяльності, в активному пошуку новаторських підходів та інноваційних технологій, особистої ініціативи та професійної комунікабельності», реалізація яких стає можливою завдяки «мобільності» (с. 68).

Л. Сушенцева (2016) виділяє поняття педагогічної мобільності як окрему категорію і трактує як «здатність педагога організувати співдіяльність з іншими суб'єктами освітнього процесу (учнями, їх батьками, колегами, адміністрацією) відповідно до мети і завдань сучасної концепції освіти, цінностей світової, вітчизняної, регіональної і національної культури, реалізуючи свою соціокультурну і соціально-професійну компетентність, у тому числі в процесі осмислення і прогнозування результатів суб'єкт-суб'єктної взаємодії, яку педагог організовує» (с. 8).

Л. Сушенцева (2016), як і більшість науковців, вважає педагогічну мобільність частиною соціальної та аналізує різновиди професійного переміщення. Згідно з дослідницею, виділяють вертикальні й горизонтальні сходи в становленні кар'єри. Вертикальна педагогічна мобільність неможлива без таких якостей педагога, як, гнучкість, здатності розмірковувати, рефлексувати, приймати активну соціокультурну позицію. Вертикальна мобільність – це рух по адміністративних сходах, у галузі освіти. Наприклад: учитель, заступник директора, директор, керівник департаменту освіти (с. 8).

На думку Л. Сушенцевої (2016), горизонтальна педагогічна мобільність – це рух з метою підвищення професійної майстерності, що є визнана і оцінена соціумом. Наприклад: викладач першої категорії, вищої категорії, переможець професійного конкурсу «Викладач року» тощо (с. 8). Тобто, це досягнення педагогічного працівника у різних ланках діяльності, яка, звичайно ж, підвищує загальний рейтинг вчителя, але тим самим не дозволяє йому автоматично здобути бажану посаду. Проте, вважаємо, що здобутки горизонтальної мобільності слугують одним з елементів позитивної характеристики потенційного кандидата

й можуть суттєво пришвидшити й вплинути на рішення керівника чи роботодавця.

Особливості сутнісної характеристики феномену мобільності, з точки зору педагогічних концепцій, дозволяють розглядати її в кількох значеннях. О. Кіліченко (2017) у широкому значенні розуміє мобільність як ознаку рухливості педагога, здатності до швидкої адаптації, тобто адаптаційну активність, спроможність при цьому знаходити потрібні форми діяльності – адаптаційну мобільність: зміни статусу, категорії; підготовленість до продуктивного саморозвитку; готовність та здатність учителя до набуття нових професійних знань, умінь, навичок; вміння швидко орієнтуватися у ситуації; самоактуалізуватися, саморегулюватися, самоорганізовуватися, самоконтролюватися (с. 22).

О. Кіліченко (2017) має на увазі «індивіда, який має певну потребу і потенціал самореалізації, самовдосконалення у певному професійному середовищі». У вузькому розумінні, на думку дослідниці, професійна мобільність пов'язана з безпосереднім швидким виконанням конкретних посадових завдань (с. 22).

Деякі науковці, зокрема К. Олійник (2016), вбачають у професійній мобільності не тільки переміщення в межах відповідної професії, а й мобільність поза рамками спеціальності. За словами дослідника, професійна мобільність включає в себе здатність та готовність фахівця до зміни професії, місця і роду діяльності. Професійна мобільність не обмежується однією галуззю, а розглядає «мобільність фахівця як можливість професійної та особистісної самореалізації у будь-якій сфері соціально-економічної та соціокультурної діяльності» (с. 274).

Ю. Копчак, Л. Копчак, Я. Никорак (2016), опираючись на праці І. Червінської, виявляють та узагальнюють показники сформованості готовності до професійної мобільності педагога (с. 52):

- розуміння сутності професійної мобільності, усвідомлення рівня готовності бути мобільним у вирішенні професійних завдань;
- рефлексивні вміння: оцінювати ситуацію, що склалася і співвідносити її зі своїми можливостями;
- вміння направляти потреби, мотиви, світогляд, установки, цілі на свідоме подолання складних ситуацій;

- потреба в суб'єкт-суб'єктній взаємодії у процесі професійного становлення;
- прояв вольових рис (рішучість, наполегливість, самовладання, самостійність, ініціативність) у досягненні ситуації успіху;
- відкритість до змін та інновацій;
- здатність до цілепокладання, планування дій, проектування власного професійного розвитку і досягнення професійно значущих компетенцій у вирішенні педагогічних завдань;
- вміння знаходити оптимальні виходи з складних ситуацій;
- вміння аргументувати обраний варіант рішення і якість обґрунтованості явищ професійної діяльності;
- активне самовираження у стандартних і спеціально змодельованих (квазі-екстремальних) умовах;
- усвідомленість, широта, інтенсивність, стійкість спрямованості (соціальної, професійної, особистісної) на досягнення високих результатів діяльності.

Функції соціальної мобільності. Дослідники виділяють такі функції соціальної мобільності: пізнавальну, професійно-організаційну, особистісну, мотиваційну. Схарактеризуємо їх зміст.

Як стверджує Г. Захарчин (2017), пізнавальна функція є світоглядною, пов'язана із розширенням когнітивної сфери світосприйняття людини та її здатністю до самореалізації, самовдосконалення. Через орієнтацію на цінності пізнавальна функція тісно переплітається із мотиваційною, оскільки підтверджує прагнення людини до змін.

Професійно-організаційна функція мобільності полягає у відображенні співвідношення між реальним професійним наповненням ринку праці та його потребами, тобто дає змогу оцінити роботу наявних працівників й побачити перспективу працевлаштування нових кадрів. У цьому контексті О. Гладун і Г. Захарчин (2017, с. 53–54) наполягають на вивченні ринку праці як першочергового завдання і для працедавців, і для молоді, яка вибирає відповідну професію. Науковці наполягають на тому, що «адаптаційна політика підприємства повинна охоплювати моніторинг ринку праці й нових умов функціонування підприємства».

Особистісна функція, на думку Г. Захарчин (2017), «стимулює розширення професійних інтересів людини не тільки в межах одного предметного середовища, але й у суміжних

сферах, або віддзеркалює бажання набутти нових професійних знань, забезпечуючи цим конкурентоспроможність людини» (с. 54).

Мотиваційна функція «спрямована на розвиток професійної активності людини, на підвищення її креативності й інноваційної сміливості», здатності до новаторства, нестандартних поглядів на проблеми й цікавого вирішення, що є дуже важливим у діяльності вчителя початкової школи. Вчені стверджують, що в широкому розумінні мотиваційна функція «стимулює активне позиціонування людини в соціумі, й не тільки в професійному розумінні слова», а це, в свою чергу, підвищує цінність ролі особистості в суспільстві й утворює соціальну мобільність (Захарчин, 2017, с. 53).

На нашу думку, особистісна функція, тісно пов'язана з пізнавальною та мотиваційною, адже несе в собі розширене коло знань з різних галузей, які для людини стають новими професійними стимулами, так би мовити, інтегрована ланка інформації. Мета доволі прагматична і є, в деякій мірі, мотивацією, –

зайняти найкращу, найвигіднішу позицію в професійній діяльності, прагнути кар'єрного росту, підвищувати рівень професійних вмінь і навичок, саморозвиватись, щоб не бути витісненим на ринку праці.

Висновки. Отже, теоретичний аналіз підходів щодо трактування змісту соціальної мобільності дав можливість визначити, що соціальна мобільність слугує джерелом позитивних змін політико-економічного життя країни, дозволяє ініціювати окремих індивідів та народ загалом покращувати умови й збільшувати діапазон життєдіяльності. В освіті це процес швидкої адаптації та розвитку особистості, що «підштовхує» до створення якісно нових форм та методів реалізації потенціалу, є необхідно актуальною характеристикою педагога сучасного світу.

Подальшого дослідження потребує детальне вивчення генези феномену соціальної мобільності та виокремлення історичних етапів функціонування наукових розвідок та дослідницьких напрямків наявної проблеми.

Література

- Брижак Н. Професійна мобільність як фахова якість майбутнього вчителя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. Вип. 1 (38). С. 67–70.
- Захарчин Г., Гладун О. Професійна мобільність персоналу як складова адаптаційної політики підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. *Логістика*. 2017. № 863. С. 51–56.
- Кіліченко О. Професійна мобільність учителя початкової школи: курс лекцій, опорні схеми. Івано-Франківськ: ПНУ. 2017. 112 с.
- Коваліско Н., Сенюра О. Специфіка й механізми функціонування соціальних ліфтів у сучасному суспільстві. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. Вип. 6. С. 79–82.
- Копчак Ю., Копчак Л., Никорак Я. Педагогічна мобільність у добу змін та трансформацій. *Гірська школа Українських Карпат*. 2016. № 15. С. 49–53.
- Курлянд З. Теорія і методика професійної освіти. 2012. URL: https://pidruchniki.com/1029022855100/peagogika/profesiyna_mobilnist_vikladacha_profesiynoyi_shkoli (дата звернення 20.01.2019).
- Олійник К. Професійна мобільність як складова підготовки працівників соціальної служби. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_10_64 (дата звернення 20.01.2019).
- Сачук Ю. Генеза поняття «соціально-професійна мобільність». *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015. Вип. 1–2. С. 32–37.
- Словник іншомовних слів / С. Морозов, Л. Шкарапута (укладачі). Київ: Наукова думка, 2000. 680 с.
- Сушенцева Л. Психологічні аспекти формування професійної мобільності як умови гуманізації сучасної освіти. *Гуманізм та освіта. Збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 14–16 вересня 2010 р.* Вінниця: УНІВЕРСУМ. Вінниця, 2010. С. 180–184.
- Фамілярська Л. Мобільність сучасного вчителя: теоретико-методологічний аспект. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2016. Вип. 4. С. 16–20.
- Філософський енциклопедичний словник / В. Шинкарук та ін. Київ: Абріз, 2002. 742 с.
- Бауман З. Глобалізація. Послідствия для человека и общества. Москва: Весь Мир, 2004. 264 с.

Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. Москва: Издательство политической литературы, 1992. 576 с.

Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/mobility>

Urry J. Mobility and Connections. URL: <http://ville-en-mouvement.pagesperso-orange.fr/telechargement/040602/mobility.pdf> (дата звернення 20.01.2019)

References

- Brizhak, N. (2016). Profesiyna mobilnist yak fakhova yakist maybutnioho vchytelya [Professional mobility as a professional quality of a future teacher]. *Pedahohika. Sotsial'na. Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Uzhhorod, Ukraine: Vydavnytstvo UzhNU «Hoverla», 1 (38), 67–70 (ukr).
- Zakharchin, G. & Gladun, O. (2017). Profesiyna mobilnist personalu yak skladova adaptatsiynoyi polityky pidpriumstva [Professional mobility of staff as a component of enterprise adaptation policy]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. *Lohistyka*, 863, 51–56 (ukr).
- Shynkaruk, V. et al. (2002). *Filosofskyy entsyklopedychnyy slovnyk [Philosophical Encyclopedic Dictionary]*. Kyiv, Ukraine: Abryz (ukr).
- Kilichenko, O. (2017). *Profesiyna mobilnist uchytelya pochatkovoyi shkoly: kurs lektsiy, oporni skhemy [Professional Mobility of Primary School Teacher: Lecture Course, Support Schemes]*. Ivano-Frankivsk, Ukraine: PNU (ukr).
- Kovalisko, N. & Senyura, O. (2015). Spetsyfika i mekhanizmy funktsionuvannya sotsialnykh liftiv u suchasnomu suspilstvi [Specifics and mechanisms of functioning of social lifts in modern society]. *Aktualni problemy filosofiyi ta sotsiologiyi*, 6, 79–82 (ukr).
- Kopchak, Y., Kopchak, L. & Nikorak Y. (2016). Pedahohichna mobilnist u dobu zmin ta transformatsiy [Pedagogical mobility at the time of changes and transformations]. *Hirska shkola Ukrayinskykh Karpat*, 15, 49–53 (ukr).
- Kurland, Z. (2012). *Teoriya i metodyka profesiynoyi osvity [Theory and Methodology of Vocational Education]*. Retrieved from https://idruchniki.com/1029022855100/pedagogika/profesiyna_mobilnist_vikladacha_profesiynoyi_shkoli (ukr).
- Oliynyk, K. (2016). *Profesiyna mobilnist' yak skladova pidhotovky pratsivnykiv sotsialnoyi sluzhby [Professional mobility as a component of the training of social workers]*. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_10_64 (ukr).
- Sachuk, Y. (2015). Geneza ponyattya «sotsialno-profesiyna mobilnist» [Genesis, the concept of «social and professional mobility»]. *Neperervna profesiyna osvita: teoriya i praktyka*, 1–2, 32–37 (ukr).
- Morozov, S. & Shkarput, L. (Eds.) (2000). *Slovnyk inshomovnykh sliv ([Dictionary of foreign words]*. Kyiv, Ukraine: Naukova Dumka (ukr).
- Sushentseva, L. (2010). Psykholohichni aspekty formuvannya profesiynoyi mobilnosti yak umovy humanizatsiyi suchasnoyi osvity [Psychological Aspects of the Formation of Professional Mobility as a Condition for the Humanization of Modern Education]. *Humanizm ta osvita. Zbirnyk materialiv KH Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, m. Vinnytsya, 14–16 veresnya 2010 r.*, Vinnytsya, Ukraine: UNIVERSUM, 180–184 (ukr).
- Familyarska, L. (2016) Mobilnist suchasnoho vchytelya: teoretyko-metodolohichnyy aspekt [Mobility of Modern Teacher: Theoretical and Methodological Aspect]. *Pedahohichnyy protses: teoriya i praktyka*, 4, 16–20 (ukr).
- Bauman, Z. (2004). *Globalizatsiya. Posledstviya dlya cheloveka i obshchestva* [Globalization. Consequences for a person and society]. Moscow, Russia: Ves Mir (rus).
- Sorokin, P. (1992). *Chelovek. Tsvilizatsiya. Obshchestvo [Person. Civilization Society]* Moscow, Russia: Political Literature Publishing House (rus).
- Cambridge dictionary. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/mobility> (eng).
- Urry, J. (2002) Mobility and Connections. Retrieved from <http://ville-en-mouvement.pagesperso-orange.fr/telechargement/040602/mobility.pdf> (eng).

СОЦИАЛЬНАЯ МОБИЛЬНОСТЬ ПЕДАГОГА: СУЩНОСТЬ И СОДЕРЖАНИЕ ПОНЯТИЯ

Галюка Ольга, аспирант кафедры начального и дошкольного образования,
Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, 79000 Львов, Украина, galucka8olya@gmail.com

В статье осуществлен основательный теоретический анализ понятия «социальная мобильность». Обобщены основные подходы к трактовке содержания социальной мобильности: философский, социологический, психологический, педагогический. Выделены и охарактеризованы функции социальной мобильности: познавательная, профессионально-организационная, личностная, мотивационная. Предложено характеристику таких разновидностей мобильности, как «социальная», «вертикальная», «горизонтальная» и другие. Выяснено содержание понятий «педагогическая мобильность», «профессиональная мобильность», отмечено характерные признаки этих дефиниций и выделены пути их формирования у педагогов. Охарактеризованы показатели сформированности готовности к профессиональной мобильности педагога.

Ключевые слова: мобильность; социальная мобильность; педагогическая мобильность; педагог; профессиональная мобильность.

SOCIAL MOBILITY OF THE TEACHER: ESSENCE AND CONTENT OF CONCEPT

Haliuka Olha, Postgraduate Student of the Department of Primary and Preschool Education,
Ivan Franko National University of Lviv,
1 Universytetska Str., 79000 Lviv, Ukraine, galucka8olya@gmail.com

The article shows the theoretical analysis of social problems of the teacher's mobility. The thesis is devoted to the thorough theoretical analysis of the concept of «social mobility». The main approaches to the interpretation of the social mobility content are generalized: philosophical, sociological, psychological, pedagogical. Mobility from a philosophical point of view shows the determinants of professional development and the formation of a professionally successful person. Sociology considers mobility through the prism of social roles and a personal characteristic of the response to changes in a particular area of life. The psychological approach treats mobility in the context of the formation of self-consciousness, self-realization of personality. Mobility in pedagogy focuses on the active, creative role of both learners and those who teach, as well as the actions of the individual in terms of self-improvement and self-development.

The features of social mobility are identified and characterized: cognitive, professional-organizational, personal, and motivational. The characteristics of such varieties of mobility as «social», «vertical», «horizontal», etc. are proposed. The content of the concepts «pedagogical mobility», «professional mobility» is defined, the characteristic features of these definitions are indicated and the ways of their formation are outlined among teachers. Characterized indicators of formation of preparedness for professional mobility of a teacher.

Also, the theoretical analysis of approaches to the interpretation of the content of social mobility made it possible to determine that social mobility serves as a source of positive changes in the political and economic life of the country, it allows to initiate individual individuals and people in general to improve conditions and increase the range of life. In education - this is the process of rapid adaptation and personality development, which «pushes» to the creation of qualitatively new forms and methods of realizing the potential, it is necessary topical characteristic of the teacher of the modern world.

Key words: mobility; pedagogical mobility; professional mobility; social mobility; teacher.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2019

Прийнято до друку 30.05.2019